

Citation:

H.J. Koenen, Levensbericht N.C. Kist, in:
Jaarboek, 1859, Amsterdam, pp. 135-141

LEVENSBERICHT

VAN

NICOLAAS CHRISTIAAN KIST,

Lid der Koninklijke Akademie van Wetenschappen,

DOOR

Mr. H. J. KOENEN,

Secretaris der Letterkundige Afdeling *).

Het einde des vervlogenens jaars, Mijne Heeren, dat even als elke jaarwissel gedachten deed opkomen van sterfelijkheid en vergankelijkheid, en ons herinnerde, dat onze jaren als rusteloze golven het een na het ander in de grondelooze zee der eeuwigheid wegvloeien, deed velen uwer gewis gedenken aan de herhaalde verliezen, die onze Akademie gedurende het jaar 1859 geleden heeft. Maar weinig konden wij, toen wij voor de laatste maal in dat jaar hier bijéengekomen waren, aan de verwachting plaats geven, dat wij, alvorens wederom in den aanvang van 1860 in eene gewone Vergadering te zamen te komen, een der werkzaamste en ijverigste leden dezer Akademie zouden te betreuren hebben. En toch, gij weet het allen, Mijne Heeren! wij leden kortelings dat gevoelig verlies in ons verdienstelijke Medelid NICOLAAS CHRISTIAAN KIST, uit zijnen aardschen werkring opgeroepen den 21sten December 1859.

Indien de gewoonte, bij de Zuster-Afdeeling het eerst ingevoerd, dat de Secretaris der Afdeeling, zoo mogelijk in de eerstvolgende gewone Vergadering, het Levensbericht, hetwelk hij voor ons Jaarboek vervaardigt, aan de Afdeeling voordraagt — indien die gewoonte mij de verplichting opleide, om een afgestorven

---

*) Voorgedragen in de Gewone Vergadering dier Afdeeling van den 9den Januarij 1860.

medelid in zijnen geheelen werkring en alle zijne verdiensten met eenige volledigheid af te malen, inderdaad, Mijne Heeren, ik zoude voor eene zoo veelbeteekenende roeping, vooral binnen een zoo kort tijdsbestek te vervullen, moeten terugdeinzen. Doch daar vroegere ervaring mij heeft geleerd, dat de Vergadering van mij geene eigentlijke levensbeschrijving vergt, behoef ik mij ook aan het leveren van een levensbericht van onzen KIST niet te onttrekken. Ik zal hem dan ook noch als eigentlijk Godgeleerde, noch als Homileet behoeven te beschouwen, maar u vooral aan den doorkundigen Geschiedkenner, den verdienstelijken leerling van VAN HEUSDE, vooral aan den grondigen en onvermoeiden beoefenaar der vaderlandsche Kerkgeschiedenis, doen herdenken. Ons onvergetelijk medelid heeft mij die taak verlicht door de meer uitgewerkte levensschets, welke hij van ROYAARDS, den vriend zijner jeugd en van geheel zijn leven, zijnen studiegenoot en den mede-uitgever van het *Archief voor Kerkelijke Geschiedenis*, heeft gegeven; eene Levensschets, die, gelijk zij den afgestorven en den overgebleven vriend tot gelijke eere verstrekte, de lotgevallen van dezen even zeer in het licht stelde, als zij het leven van den eerstgenoemden uitvoerig beschreef. Want die twee Vrienden waren als twee in gelijke richting van hun bronwel uitvloeiende stroomen, nu eens op wat nader, dan op wat grooter afstand hunne golven tusschen dezelfde beemden en akkers heen voortstuwend, tot de één een weinig eerder, de ander een weinig later, zich na een vruchtbaarmakenden loop in den grensloozen oceaan uitstorten.

Na het afsterven van VAN HEUSDE hield ROYAARDS te Utrecht, bij de eerstvolgende opening zijner akademische lessen, eene toespraak aan de studerende jongelingschap over het onderwijs van VAN HEUSDE, als pedagogisch tot de godgeleerde wetenschappen. Die toespraak was merkwaardig ook voor de waardering der beide vrienden, KIST en ROYAARDS; want beiden hebben de vruchten van het onderwijs huns leermeesters op het gebied der godgeleerdheid overgebracht. Over het geheel heeft VAN HEUSDE op de vorming van het tegenwoordige Nederland een onberekenbaren invloed geoeffend, niet zoo zeer door zijne *Socratische School*, die hij wellicht ten onrechte als eene wijsbegeerte voor de negentiende

eeuw beschouwde; evenmin door zijn schema der wereldgeschiedenis, naar den leiddraad, door zijne opvatting van het geschiedwerk van POLYBIUS hem aan de hand gedaan; maar veeleer door de talrijke schaar van jongelingen door zijn bezielend onderwijs opgewekt en gevormd: eene school, zoo groot als door weinige Hoogleraren in ons vaderland gesticht is geworden; en dat wel van leerlingen, die alle in meerdere of mindere mate, vervuld van dankbare vereering voor den Meester, het gemeenschappelijk streven hebben aan den dag gelegd, om in zijnen geest en langs den door hem gebaanden weg, ieder zijn eigen vak op eene nieuwe en eigenaardige wijze historisch te beoefenen. Zoo hebben dan ook KIST en ROYAARDS, vooral door de oprichting van een nieuw tijdschrift voor de ook door VAN HEUSDE steeds onder het oog gehoudene Kerkgeschiedenis, terwijl zelfs in Duitschland zoodanig orgaan voor dit vak van studie niet bestond, eene nieuwe baan voor de beoefening van dat gedeelte der historische wetenschappen geopend. Dat zij zelve hunne onderneming uit dat oogpunt beschouwden, heeft ROYAARDS in de opdracht zijner twee voorlezingen over zijn vereeuwigen Meester aan KIST getuigd, waarin hij schreef: „Ons onderwijs en onze gemeenschappelijke arbeid was de vrucht van zijn (VAN HEUSDES) onderwijs; en dien historischen geest, door VAN HEUSDE in ons land gewekt, te helpen verbreiden en aan te vuren, en de geldigheid zijner algemeen historische inzichten, ook in de Geschiedenis der Kerk en des Christendoms, aanschouwelijk te maken, dat was ons gemeenschappelijk streven”. Inderdaad, zoo was het; en nog blijft het aan eene bekwame historische pen voorbehouden, om den invloed der school van VAN HEUSDE, niet alleen op het vermelde, maar op al de verschillende vakken, aan onze Akademiën onderwezen, in bijzonderheden na te gaan en op eene voldoende wijze te ontwikkelen.

KIST was de broederszoon van den vooral als kanselredenaar beroemden EWALDUS KIST, van wien hij in de werken van het Haagsche Genootschap tot verdediging der Christelijke godsdienst eene zeer karakterkundige levensschets gegeven heeft. Te Utrecht werd hij gevormd onder anderen door PAREAU, DE RHOER en HERMANUS ROYAARDS, maar vooral door HERINGA en VAN HEUSDE.

Zijn verblijf aan de Hoogeschool viel meerendeels in den bangen tijd onzer diepste nationale vernedering, den tijd der inlijving in het grootte fransche Keizerrijk. Doch ook toen reeds ontwaakte, vooral onder de kweekelingen der ten ondergang gedoemde Utrechtsche Akademie, een naauwelijks bedwongen geestdrift, die zich, straks na de bevrijding des Vaderlands van de vreemde benden, in het openbaar lucht gaf. In 1815 trok onze KIST met een corps vrijwillige jagers naar de grenzen, en kantonneerde geruimen tijd te Bruay bij Valenciennes. Doch deze afbreking zijner academische studiën was voor hem, even als voor velen zijner wakkerste medestudenten, eerder tot bevordering dan tot benadeeling hunner maatschappelijke vorming. Een drietal jaren later promoveerde hij daags vóór zijnen aanverwant en vriend ROYAARDS op eene academische Proeve *Over de verandering in de Christenkerk door KONSTANTIJN DEN GROOTE te weeg gebracht*, waarin hij oordeelkundig den middenweg bewandelde tusschen het gevoelen dergenen die den eersten Christenkeizer al te gunstig, en van hen die hem uitsluitend in een ongunstig daglicht beschouwen. Sedert was hij eenen tijd lang herder en leeraar der Gemeente van Zoelen, waar hij den tegenwoordigen achtenswaardigen Amsterdamschen Predikant M. VAN MEETEREN in de kerkelijke bediening opvolgde. Het was in 1823 bijna gelijktijdig, dat KIST door Curatoren der Leidsche Hoogeschool tot buitengewoon Hoogleeraar in de Kerkgeschiedenis werd beroepen en aan zijnen vriend eene gelijke eer te Utrecht ten deele viel, en beiden hunne nieuwe ambtsbediening aanvaardden. KIST deed dit met het houden eener plechtige Rede: *Over den voortgang des menschelijken geestes, op te merken in de geschiedenis der leerstellingen in de Christelijke Kerk*.

Reeds te dien tijde kwamen de beide vrienden overeen om een zoodanig tijdschrift in het licht te doen verschijnen, als zij sedert tot groote bevordering van hun lievelingsvak gezamenlijk hebben uitgegeven, hetwelk in vier achtereenvolgende reeksen een rijken voorraad van bouwstoffen voor de algemeene en vaderlandsche Kerkgeschiedenis bevat, vooral van de hand der uitgevers zelve; zoodat het moeielijk was te zeggen, wie der beide vrienden met een meer rusteloozen ijver de historische wetenschap,

de een te Leiden, of de ander te Utrecht, beoefende. Toen het elfde eeuwfeest van de invoering des Christendoms, eene gebeurtenis, door ROYAARDS zoo grondig in zijne door het Kon. Ned. Instituut bekroonde Prijsverhandeling beschreven, aanbrak, hield KIST eene Feestrede, waarachter hij een belangrijk naschrift plaatste over WILLEBRORD, den Apostel van Nederland; het was slechts het verschil van standplaats, dat bij soortgelijken historischen arbeid aan ROYAARDS het onderwerp der invoering van de Kerkhervorming in de stad Utrecht aan de hand gaf, terwijl KIST daarentegen de geschiedenis van het beleg en ontzet der stad Leiden, in de Nieuwe werken der Maatschappij van Ned. Letterkunde, VI^{de} Deel, oordeelkundig beschouwde. Voorts heeft hij, behalve zijne vele en veelsoortige verhandelingen in het *Archief* voorkomende, door zijne ten jare 1830 bij TEYLERS Godgeleerd Genootschap bekroonde Prijsverhandeling over de Christelijke Kerk op aarde een gedenkteeken van zijne geleerdheid en grondige studiën gesticht; en eenige jaren later ook aan de zedelijke en godsdienstige geschiedenis onzes Vaderlands een uitnemende dienst bewezen door zijn werk over *Neêrlands Biddagen en Biddagsbrieven*. Hoogst belangrijk was in dit laatste werk de verzameling van Biddagsbrieven, welke hij in het Tweede Deel van zijn merkwaardigen arbeid had bijeengebracht. Deze toch kan men, gelijk de schrijver te recht deed opmerken, beschouwen als een jaarlijksch opentlijk manifest der hooge Landsregering, waarin deze, met meerdere of mindere openhartigheid, de burgers en ingezetenen met den toestand des Lands en hare uitzichten en wenschen bekend maakte. Die Biddagsbrieven bekleedden alzoo in Nederland in vele opzichten vroeger de plaats, welke in onze dagen de zoogenaamde *Troonrede* heeft ingenomen.

Het ligt geenzins in mijn bestek, Mijne Heeren, om in een beoordeelend verslag te treden van al de belangrijke opstellen, door ons geacht Medelid in het *Archief* geplaatst, waarvan sommige ook in vreemde talen zijn overgebracht; noch ook den kanselarbeid in het breede te vermelden, door welken hij op de leidsche gemeente een gunstigen invloed zocht te oefenen, hetzij de afval en opstand in de belgische gewesten menigen rustigen burger met angst en siddering vervulde, hetzij de cholera

door haar gevreesde verwoestingen den schrik in veler gemoe-
deren joeg. Alleenlijk zij het mij vergund nog te vermelden,
dat hij een der wakkerste medebestuurderen was van de Maat-
schappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden, welke hij tot
driemaal toe als Voorzitter met eene allezins gepaste toespraak
opende, en voorts hare werkzaamheden op eene beleidvolle wijze
leidde, en wier Handelingen hij herhaaldelijk met welbewerkte
levensberichten verrijkt heeft. Van het Bijbelgenootschap, van
dat tot verdediging der Christelijke godsdienst, en van de Maat-
schappij van Welstand, was hij mede een der ijverigste medear-
beiders en medebestuurders.

In zonderheid verdient zijn lidmaatschap der Derde Klasse van
het voormalig Instituut eene uitdrukkelijke vermelding, daar hij
steeds een dergenen was, die de instelling aan hare bestemming
door een gedurig gadeslaan van den gang en de behoeften des
tijds zochten te doen beantwoorden. Geen wonder, dat hij ook
bij de oprichting van de Letterkundige Afdeeling dezer Akademie
onder diegenen behoorde, die reeds bij de eerste onmiddelijk van
den Koning uitgaande benoeming eene achtbare plaats verwier-
ven. Zijne trouwe deelneming aan onze werkzaamheden is nog
levendig in uw aller geheugen, en ik behoef u niet te zeggen,
dat, ware zijn leven een weinig langer gerekt geworden, wij hem
mogelijk eene uitvoerige behandeling zouden hebben te dan-
ken gehad der zoo merkwaardige brieven van KAREL V, welke
onze Afdeeling van zijne hand ter plaatsing in hare werken heeft
mogen ontvangen,

Ons geacht en naar onzen wensch en ons verlangen te vroeg
van ons gescheiden Medelid was niet alleen een gelukkig beoe-
fenaar der aan hem opgedragene wetenschap: ook van muziek
en schilderkunst, vooral in verband met oudheidkundige studiën,
was hij een warm en smaakvol voorstander. Hij bracht eene
niet onbelangrijke verzameling van munten en penningen, por-
tretten, platen (voornamelijk van oude meesters, zoo als LUCAS VAN
LEYDEN en ALBRECHT DURER,) vooral ook van oudheden en hand-
schriften bijeen, met welke hij zich gaarne in zijne vrije uren
 bezig hield. Zijne verklaringen van den penning van Aquileja,
en van eene bisschoppelijke munt te Leiden opgedolven, beide

in het Archief voor de Kerkelijke Geschiedenis voorkomende, zijn proeven van zijne ervarenis in de Numismatiek. Hoe zeer hem de roem des Vaderlands ter harte ging bleek mij bij onderscheidene gelegenheden, vooral toen ik met hem en eenige andere oudheidkundigen vóór ruim een jaar een uitstap naar de beide Egmonden deed, en onze opneming van de plek van het aloude Huldtooneel aanleiding gaf tot de opluistering dier plaats door een gedenksteen, hare aloude bestemming aanwijzende. Zijne waardige Weduwe en talrijk gezin verliezen in hem een onvergetelijken vriend en verzorger. Blijve de waardige geleerde duurzaam in ons aller herdenking leven, Mijne Heeren, en volgen wij allen getrouw zijn voorbeeld, om te werken terwijl het dag is, eer de nacht komt, waarin niemand werken kan!